

II GPKT faza – Izgradnja kapaciteta građanskog društva, Izveštaj br.2

16. decembar, 2006. godine

GPKT NVO sajam okupio preko 250 ljudi

Nakon nešto više od dve godine od održavanja prvog ovakvog događaja, drugi po veličini NVO prekogranični sajam održan je u Kumanovu 16. decembra. Sajam je okupio preko 250 učesnika koji su predstavljali preko 60 NVO-a iz četiri GPKT opštine i iz okolnih gradova poput Vranja, Bujanovca, Vitine kao i iz Skoplja, Prištine i Niša. Nekoliko međunarodnih organizacija koje su aktivne u ovoj oblasti takođe su bile prisutne na sajmu, kao i predstavnici lokalnih samouprava i medija.

Nakon postavljanja štandova rano izjutra, zvanični deo sajma otvorio je pozdravnim govorom gospodin Zoran Damjanovski, gradonačelnik Kumanova i Chrissie Hirst, ispred EWI-a. Na otvaranju je promovisana i podeljena EWI publikacija namenjena prekograničnim NVO-ima sa ciljem umrežavanja i lakšeg pristupa fondovima pod nazivom *Imenik GPKT NVO-a i donatora*.

Sajam je dalje nastavljen druženjem, umrežavanjem i dvema diskusijama. Tokom obe diskusije, govornici sa Kosova, Srbije i Makedonije predstavili su svoja stanovišta i iskustva i odgovarali su na brojna pitanja učesnika koji su se okupili tokom prezentacija.

I Sesija – Doprinosi jačanja građanskog društva transformaciji konflikta i razvoju u regionu: zašto i kako?

Tokom prve diskusije razmatrani su doprinosi građanskog društva transformaciji konflikata i ovom diskusijom predsedavao je Marko Lovreković iz organizacije Search for Common Ground iz Makedonije. Diskusiju je započela svojim izlaganje Šeli Ros, koja je sprovedla istraživanje na ovu temu zajedno sa EWI timom u GPKT mikroregionu tokom leta.

Gospođa Ros je predstavila glavne rezultate svoje analize izazova i prioriteta za građansko društvo i za donatorsku zajednicu u GPKT oblasti vezano za pomirenje i transformaciju konflikata. Ona je naglasila da je koncept trećeg sektora relativno nov u regionu i da je važno da međunarodna zajednica uzme u obzir da je doticanje donatora i međunarodnih organizacija tokom prošlih deset godina u ovaj region uslovalo stvaranje velikog broja NVO-a od kojih mnogi trenutno nisu aktivni. Jasno da je potrebno detaljnije razmotriti i koncept građanskog društva kao i njegovu ulogu i njegove odgovornosti.

Glavni izazovi za NVO u ovom regionu prema Šeli Ros su sledeći: multietnički rad, regionalno političko okruženje, prekogranični rad kroz partnerstva i saradnju. Nedostatak jasne i redovne komunikacije je prisutan kod svih, i uprkos brojnim pričama o uspešnoj saradnji, i dalje postoje

brojne prepreke zajedničkom angažovanju u regionu, posebno prepreke za saradnju građanskog društva i donatorske zajednice. Šeli Ros je naglasila da ovaj nedostatak saradnje između donatora i dobitnika grantova ima za rezultat formiranje politika i programa koji ne uzimaju u obzir realne potrebe na tom lokalnom nivou a da se ta razlika između mikro i makro nivoa retko uspešno prevazilazi. Još jedno pitanje kome treba posvetiti posebnu pažnju prema Šeli Ros jeste kako rad na pomirenju jeste uključen u rad NVO-a: većina sagovornika sa kojima je ona razgovarala kažu da se o prisutnim tenzijama u regionu ne razgovara otvoreno. Ona je naglasila da uzroci tenzija moraju biti praćeni i da je potrebno imati otvorene i obuhvatne razgovore na temu pomirenja i izgradnje mira kako bi se napravila adekvatna šira platforma za uspostavljanje mira.¹

Elisabeta Cvetkovska iz opštine Kumanovo je govorila sledeća o tome da opštine moraju da naprave prostora za doprinos NVO-a. Ona je pozdravila GPKT inicijativu i napomenula je da su događaji poput NVO sajma od suštinske važnosti za uspostavljanje kontakata koji su važan deo prekogranične komunikacije i saradnje. Ona je ukratko predstavila glavne promene koje je decentralizacija donela u opštinu Kumanovo tokom poslednjih 18 meseci, i naglasila je da je ova reforma povećala mogućnosti za partnerstva između NVO-a i opštine, ali da takvih inicijativa nije bilo. Ona je takođe istakla da opštine još uvek mora da rade na postizanju konstruktivnih partnerstava sa NVO-ima i to jeste cilj same opštine. Skrenula je pažnju da same opštine treba da izdvoje veća sredstva za NVO-e kao i da ta saradnja između opština i NVO-a može da bude posebno uspešna kad su socijalna pitanja aktuelna kao što je na primer problem Roma. Ona je svoje izlaganje završila pozivajući NVO-e da daju svoj doprinos preko svojih ideja o mogućoj saradnji između lokalnih samouprava i organizacija građanskog društva, kroz lobiranje, kroz pozivanje na transparentnost i kroz zajedničke napore da se reše određeni problemi.

Sledeća prezentacija bavila se ulogom dijaloga u transformaciji konflikata na lokalnom nivou kroz slučaj opštine Jegunovce a nju je izložio Veton Zekolli iz Nansen Dialogue Centre (NDC) iz Makedonije. NDC ima oko 10 kancelarija u regionu a njihove aktivnosti u Jegunovcima fokusirane su na deo Makedonije koji je blizu granice sa Kosovom, kao i na Skoplje i na Tetovo. On je istakao njihov program podrške lokalnoj samoupravi u rešavanju problema, izgradnji dijaloga i izgradnji mira. Objašnjavajući kako je konflikt doveo do odvojenog obrazovanja, gospodin Zekoli je opisao kako je NDC pomogao da se ponovo uspostave zajednički razredi u lokalnim školama, kroz pružanje posebne podrške održavanja vannastavnih obrazovnih kurseva, gde su obrađivane neutralne i popularne teme poput informacionih tehnologija i engleskog jezika. Na osnovu ovakvih uspeha, NDC je uspeo da uvede i kurseve na albanskom i makedonskom jeziku.

Aleksandar Gavrilovic iz niškog Centra za razvoj građanskog društva Milenijum predstavio je doprinos lokalnih NVO-a transformaciji konflikata. Gospodin Gavrilović je započeo svoje izlaganje pitanjima: Šta je transformacija konflikata? Kakvi su ciljevi kojima težimo? To su pitanja koja on sebi stalno postavlja i koja su od suštinske važnosti da se održi fokus i dobije jasna vizija onoga čemu svi težimo i kao pojedinci i kao organizacije. Milenijum je realizovao projekat *Počni da pregovaraš* tokom

¹ Ms Ross' research and analysis will be published as an EWI GPKT politički izveštaj koji se očekuje na proleće 2007. godine

protekle dve godine i ovaj projekat je zasnovan na saradnji između četiri univerzitete (Niš, Priština, Tetovo i Skoplje) a ima za cilj okupljanje mladih ljudi radi diskusija i pregovora o ključnim pitanjima koja se tiču njih samih. Kroz preuzimanje uloga u atmosferi rada u interaktivnim radionicama, stvara se simulacija pregovora gde mladi ljudi uzimaju uloge drugačije od njihovih realnih i predstavljaju druge države tokom pregovora. Gospodin Gavrilovic je napomenuo da je trenutno u toku druga faza prikupljanja aplikacija za drugu međunarodnu simulaciju koja treba da se održi januara 2007. godine u Prizrenu na temu Blakan bez granica.

Poslednju prezentaciju tokom prve sesije izložio je Steve Duchene iz Agencije za razvoj lokalne demokratije iz Gniljana. Njegova prezentacija bila je veoma lična jer je opisao sopstveno detinjstvo provedeno u pograničnim delovima Francuske, na 60 km od granice sa Nemačkom i Švajcarskom. Taj region je bio teško pogođen Drugim svetskim ratom, sa velikim brojem kolateralnih žrtava i psiholoških i psihičkih posledica kod generacija njegovog dede i babe zbog bombardovanja. Gospodin Duchene je naglasio da on nije odgajan sa mržnjom prema Nemačkoj niti je video da je bilo koji član njegove porodice ikada pokazao mržnju. Nije to primetio ni kod svojih nastavnika niti ostalih članova njegove zajednice tako da on lično ne oseća mržnju niti ima bilo kakva negativna osećanja prema Nemačkoj. On je pohvalio mudrost društva i zajednice u to vreme, koji su želeli da zaštite naredne generacije od nasilja i koji su želeli da stvore neutralnu sredinu. On je završio svoje izlaganje ističući da obrazovanje, i kroz školu ali i kod kuće, je odgovorno za toliko toga i da građansko društvo jeste u svojoj suštini dnevno obrazovanje dece u samoj zajednici.

Tokom diskusije koja je usledila nakon prezentacije, postavljeno je pitanje gospođi Cvetkovskoj vezano za regulativu koja uređuje saradnju opština i NVO-a; Gospođa Cvetkovska je odgovorila da je u toku proces decentralizacije i da postoje određene zakonske rupe. Ona je dala primer dece sa posebnim potrebama, za koju su sada odgovorne lokalne samouprave, koje još uvek nemaju adekvatne specijaliste, kvalifikovano osoblje ili utvrđeni sistem za procenu i tretiranje takvih slučajeva; u ovakvim slučajevima kao i u slučajevima koji se tiču prava manjina, saradnja između opština i NVO-a je važna zbog stručnosti i ekspertiza kojom raspolažu NVO-i. Takođe je istakla da treba napraviti neku vrstu akcionog plana ili dokumenta koji bi odredio okvir saradnje između NVO-a i lokalnih samouprava. Sledeće pitanje bilo je upućeno gospodinu Zekoliju vezano za politički uticaj NDC projekata. On je odgovorio da početne procene NDC-a vezano za oblast opštine Jegunovce pokazuju da su političke partije i lokalni političari glavni uzroci podela između socijalnih grupa, i da politički manevri često dovode do povećanih tenzija. NDC je pokušao da anagažuje sve zainteresovane strane i da radi sa političarima (posebno sa starijim kadrovima) kako bi se podstakao razgovor i dobila podrška većine političkih aktera.

Ostala pitanja bila su fokusirana na politiku i praksu donatora i gospođica Ros je zamoljena da detaljnije objasni zašto donatorska zajednica ne uspeva da odgovori na potrebe građanskog društva. Ona je rekla da je njeno istraživanje pokazalo da su sami donatori spremni da priznaju da ne uspevaju da obuhvate šire građansko društvo. Njihov prvi izgovor jeste da u postkonfliktnim situacijama i kriznim situacijama jednostavno nema vremena, i to je šablon koji se ponavlja. Ona je takođe rekla da su donatori istakli da je potrebno poboljšati komunikaciju u samoj donatorskoj zajednici. Predstavnici NVO-a iz publike su potvrdili ono što je Šeli Ros rekla i dodali da lokalno građansko društvo previše zavisi od stranih donatora i da su mnoge organizacije iz ovog sektora

zabrinute zbog odlaska mnogih donatora i zbog toga šta to znači za njihovu budućnost. Govornici iz publike su takođe naglasili i druge potrebe, između ostalog i nedostatak zakonskog okvira za lokalne NVO-e kao i određene fiskalne obaveze. Kada bi lokalni NVO-i mogli da se organizuju u funkcionalne koalicije, to bi dalo dodatne kapacitete i potencijale za zajednički rad i za postizanje reformi: ipak, tako nešto ne bi bilo lako jer traži sazrevanje samih NVO-a i promenu njihove trenutne prakse, "Ako želimo da promenimo nešto u regionu gde živimo, prvo treba da promenimo nešto u nama samimama."

II Sesija - Naučene lekcije iz prekogranične i multietničke saradnje između NVO-a u regionu

Druga sesija fokusirala se na naučene lekcije iz prekogranične i multietničke saradnje između NVO-a u regionu i ovom sesijom predsedavao je Robert Garnett, direktor EWI-a za regionalnu prekograničnu saradnju za jugoistočnu Evropu.

Profesor Karmit Zysman iz Inicijative za oporavak i razvoj na Kosovu je bila prvi govornik i predstavila je izazove i modalitete interetničke saradnje između NVO-a. Ona je na početku podsetila prisutne na komentar koji je čula pre mnogo godina kada je počela da se bavi predavanjem: "Ono što vam treba je strpljenje...". Ona je naglasila ogromne izazove i kompleksnost onoga što donose promene i zapitala se kako se u stvari prilazi promenama i pokušajima da se promeni sve ono što je do sada naučeno. Ističući činjenicu da je promena proces, ona je istakla nekoliko ključnih stvari za rad interetničkog civilnog društva. Efekat umnožavanja i sam odnos prema tom umnožavanju: kako uključiti interetničku saradnju u svakodnevni život, a ne prisiliti je ili iscenirati; kako instrumentalizovati promene u identitetu; kako se nositi sa teškim stvarima kao što je nestrpljenje, i na strani donatora i na strani korisnika i na strani realizatora; nedostatak razumevanja rada NVO-a (jer njihov rad ne donosi profit); izazov preduzimanja poslova koji nisu opipljivi, koji se ne mogu lako izmeriti ili kvantifikovati i na osnovu kojih je jako teško potvrditi postizanje realne promene i da li je ta

promena pozitivna ili negativna. Ona je završila svoje izlaganje preporučujući da pristupi kojima se podržava rad multietničkog građanskog društva obuhvate: rad na podizanju samopoštovanja i samosvesti (jer treba da počnemo od nas samih); proces modeliranja uloga; sagledavanje radoznalosti kao načina da se prihvate različitosti; iskusno učenje; mentorisanje i usmeravanje i rad sa decom i njihovim roditeljima.

Aleksandar Krzalovski iz Makedonskog centra za međunarodnu saradnju (Macedonian Centre for International Co-operation -MCIC), je sledeći govorio o naučenim lekcijama kroz podršku dobijenu u vidu "podrške sekretarijata" do podrške kroz regionalnu razmenu koju je MCIC razvio tokom proteklih nekoliko godina. Gospodin Krzalovski je ukratko predstavio MCIC i povezane mreže saradnika, Mrežu za razvoj balkanskog građanskog društva (Balkan Civil Society Development Network -BCSDN), koja se sastoji od 12 NVO-a iz sedam zemalja i Građansku platformu Makedonije (Civic Platform of Macedonia -CPM), koja obuhvata 36

lokalnih organizacija građanskog društva. On je opisao funkcionalnu ulogu sistema sekretarijata koji koristi BCSDN i CPM, i takođe je govorio o ključnim iskustvima MCIC-a koja obuhvataju: potrebu da se ohrabri osećaj vlasništva kroz rotaciono predsedavanje i menjanje sedišta sekretarijata; potrebu da se čvrsto obavežu, podelom odgovornosti i samofinansiranjem sekretarijata; pozitivne i negativne aspekte vertikalne komunikacije; značaj poverenja svih članova u svoje uloge i povezanost sa ostalim delovima mreže. Gospodin Krzalovski opisao je veoma pozitivna iskustva koja je MCIC imao koristeći ovakav pristup, napominjući da prema njihovom iskustvu mreža bolje funkcioniše ukoliko se odredi posebna osoba da prati i organizuje komunikaciju. Takođe finansijski doprinosi svakog člana za rad sekretarijata obezbeđuju posvećenost i vlasništvo nad mrežom.

Gospodin Nexhat Ismajli iz gnjilanskog NVO-a Centar za nenasilnu akciju i izgradnju mira (Action for Non-violence & Peacebuilding -ANP) predstavio je alternativne perspektive umrežavanja organizacija građanskog društva sa aspekta ANP iskustva a kao deo neformalne regionalne mreže za izgradnju mira. ANP saraduje sa drugim NVO-ima iz bivše Jugoslavije koji se bave radom na izgradnji mira od 2002 godine i ima veoma pozitivna iskustva u saradnji sa različitim partnerima uključujući Centar za nenasilnu akciju iz Sarajeva i Beograda. On je govorio kako su ta partnerstva pomogla ANP-u u izgradnji kapaciteta kroz razmenu iskustava. Takođe kontakti sa partnerima rezultirali su u konkretnim inicijativama. Projekti poput kreiranja publikacije "Suočavanje sa prošlošću", zbirka intervju sa lokalnim stanovništvom zapadnog Balkana, pomogli su razvoju dijaloga koji bi bio teže ostvariv da nije bilo ovog regionalnog pristupa. Aktivnosti izgradnje kapaciteta u cilju mirnog rešavanja konflikta okupile su trenere raznih regionalnih partnera. Gospodin Ismajli je zaključio svoje izlaganje ističući da je potrebno investirati vreme u prave i uspešne aktivnosti koje se bave transformacijom konflikata: donatori možda nemaju toliko vremena, a pravi rezultati zahtevaju vreme a partnerstva lokalnih NVO-a mogu da održe započete aktivnosti. Za ANP, neformalne mreže funkcionuju dobro, i donele su im nove saradnje i podršku, kroz zajednički rad i razmenu informacija, i bez kreiranja formalnih modaliteta saradnje.

Gordana Ristić iz vranjanskog NVO Generator izložila je poslednju prezentaciju tokom II sesije i ona je govorila o prekograničnim partnerstvima između NVO-a i o iskustvu tripartitne saradnje. Generator je bio uključen u nekoliko prekograničnih projekata u oblasti, i kroz GPKT program prekograničnih mikrograntova i preko drugih programa, a gospođa Ristić je izabrala da predstavi projekat koji je finansirao EWI a realizovao Generator. Ona je istakla prema njoj ključne elemente za uspeh bilo koje prekogranične partnerske aktivnosti. Projekat - Obrazovanje u pozorištu, koji je finansiran tokom drugog kruga GPKT grantova 2005. godine, uključio je tri partnera, odnosno NVO-a iz Srbije, Makedonije i sa Kosova

(Generator iz Srbije, Kosovski centar za međunarodnu saradnju iz Gnjilana i organizaciju Pro Arte iz Kumanova). Ona je istakla da je bilo jako važno da sva tri partnera budu uključena u projekat od samog početka, i da je međusobno poverenje suštinski preduslov za bilo koje partnerstvo i da fer saradnju treba održati tokom trajanja čitavog projekta. Ona je istakla da treba izabrati partnere sa

adekvatnim iskustvom. Takođe je preporučila da bi treneri tokom obuka trebalo da budu neke organizacije izvan partnerskih, jer oni donose nove ekspertize i dodaju kvalitet a i otvaraju mogućnosti za proširenje mreže kontakata. Gospođa Ristić je naglasila da na realizaciju njihovog projekta nisu uticala spoljna politička dešavanja i naglasila je da je uvek moguće prevazići prepreke putem fleksibilnosti i poverenjem u svog partnera. Ona je prezadovoljna svojim dosadašnjim iskustvom koje Generator ima sa prekograničnim partnerima u realizaciji projekata i na kraju je ohrabрила NVO-e da se upuste u slične inicijative.

Tokom diskusije koja je usledila razgovarano je o različitim opcijama NVO saardnje pri čemu su govornici se više zalagali za neformalnu umrežavanje i za izbegavanje birokratije koju povlači zvanično članstvo; drugi učesnici su naglasili da različite vrste saardnje odgovaraju različitim organizacijama i svrhama i da uvek treba imati u vidu veći broj opcija. Siromaštvo je pomenuto kao ključno pitanje povezano sa naporima da se izgradi mir a diskusija se opet vratila na potrebu poboljšanja obrazovanja u regionu jer je ono od suštinske važnosti za transformaciju konflikata i ekonomski oporavak.

Diskusija tokom II sesije završena je dogovorom da građansko društvo treba da nasatvi da radi na prekograničnoj i multietničkoj saradnji. Takođe je najavljen GPKT program mikrograntova čija je namena podrška baš ovakvim aktivnostima i povezanoj izgradnji kapaciteta.

Umrežavanje, kadrovi i prisutnost medija

Nakon II sesije organizovan je ručak koji su učesnici mogli da iskoriste za dalje razgovore i uspostavljanje kontakata pre odlaska koji je bi zakazan za 15:30. Povratne informacije prikupljene su od učesnika kroz kratke formulare komentara i one su veoma pozitivne jer su svi učesnici potvrdili da je događaj bio veoma koristan za njih i da je bi dobro organizovan. Takođe su pohvalili Imenik i predložili su da ovakve događaje treba organizovati i na Kosovu i u Srbiji zbog potrebe veće saradnje između NVO-a. Kao glavni nedostatak događaja učesnici su naveli logističke probleme i nedostatak osveženja.

Učesnici su takođe obavešteni o predstojećem pozivu za podnošenje predloga projekata u okviru trećeg kruga GPKT prekograničnih mikrograntova. Dva kruga su već održana tokom prvog projektnog ciklusa i 12 projekata je finansirano u periodu od 2004 do 2006. godine. Treći krug u okviru ovog ciklusa biće lansiran početkom 2007. godine i ponudiće grantove na dva nivoa kako bi ohrabrio NVO-e ili organizacije građanskog društva sa ne tako puno iskustva. Kriterijumi kao i narativni aplikacioni formualri podeljeni su NVO-ima kako bi mogli da počnu da planiraju rad na potencijalnim aplikacijama.

Ovaj događaj ispratili su nacionalne makedonske TV stanice, stanice iz Kumanova, TV Vali iz Gnjilana, RTV Preševo i radio stanica Vihor iz Vranja.